

Inštitucionálna politika otvorenej vedy na Trnavskej univerzite v Trnave

1. Preambula

1. Trnavská univerzita v Trnave (ďalej len univerzita) rozvíja vedu a šíri vedomosti v prospech spoločnosti prijímaním postupov otvoreného, reprodukovateľného a zodpovedného výskumu.
2. Univerzita uznáva „otvorenosť“ ako jeden z hlavných princípov a zaväzuje sa propagovať ju o. i. podnecovaním a podporovaním výskumných procesov a nástrojov, ktoré zlepšujú spoluprácu, umožňujú vytvoriť nové pracovné postupy a sociálne väzby, stimulujú rozširovanie vedomostí, dostupnosť a opätovné použitie výsledkov výskumu, podporujú otvorený prístup k publikáciám a dátam a budujú nevyhnutnú infraštruktúru na podporu otvorenej vedy.

V súlade s princípmi otvorenosti univerzita prijíma nasledujúcu politiku.

2. Právomoc a účinnosť politiky

Politika sa týka všetkých vedecko-výskumných pracovníkov zamestnaných na univerzite. V prípade, že k financovaniu výskumu prispieva tretia strana, univerzita sa bude snažiť o presadzovanie tejto politiky v čo najväčšej možnej miere, s ohľadom na jednotlivé zmluvné vzťahy.

3. Základné pojmy

Otvorený prístup (angl. Open Access, OA) znamená online prístup k publikáciám/dátam, ktoré sú bezplatne sprístupnené okamžite alebo s obmedzeným časovým embargom pri dodržaní autorských práv a práv duševného vlastníctva.

Zelená cesta otvoreného prístupu je otvorený prístup uskutočňovaný prostredníctvom repozitárov a online úložísk. Článok, monografiu alebo dáta ukladá samotný autor alebo jeho zástupca (tzv. autoarchivácia) v čase publikovania alebo bezprostredne po publikovaní.

Zlatá cesta otvoreného prístupu znamená publikovanie v časopisoch a knižných publikáciách s okamžitým otvoreným prístupom, pričom prípadné finančné náklady na publikovanie (APC/BPC, Article Processing Charges/Book Processing Charges) znáša autor/inštitúcia/grantová agentúra.

Otvorené vzdelávacie zdroje sú “ vzdelávacie a výskumné materiály na akomkoľvek médiu, digitálnom alebo inom, ktoré sú vo verejnej doméne alebo boli zverejnené pod licenciou, ktorá povoľuje bezplatný prístup, použitie, adaptáciu a redistribúciu so žiadnymi alebo obmedzenými reštrikciami” (UNESCO).

Otvorené recenzovanie (Open Peer Review) odkazuje na vedecké recenzné mechanizmy, pri ktorých buď jednak totožnosť recenzenta, jednak autora nie je skrytá. Aktéri recenzného a publikačného procesu nie sú anonymizovaní a recenzné posudky sú otvorene prístupné.

Publikácia je recenzovaná, zverejnená alebo publikovaná práca vedeckovýskumných pracovníkov. Publikáciou sa rozumie článok v časopise, príspevok v zborníku, monografia, kapitola v monografii, výskumná správa a iné dokumenty, ktoré vznikli ako publikačný výstup vedeckého projektu.

Výskumné dáta sú dáta v akejkoľvek formáte alebo forme zhromaždené, pozorované, generované, vytvorené a získané počas celého priebehu výskumného projektu. To zahŕňa numerické, popisné, zvukové, vizuálne alebo fyzické formy zaznamenané pracovníkom univerzity, generované zariadením alebo odvodené z modelov a simulácií.

Plán manažmentu dát alebo DMP (z angl. Data management plan) je formálny dokument, ktorý opisuje, ako sa bude s výskumnými dátami narábať tak počas výskumného procesu, ako aj po jeho ukončení. Plán manažmentu dát konkretizuje, akým spôsobom budú dáta uchovávané, zabezpečené a spravované, pričom sa odporúča dodržiavanie princípov FAIR.

FAIR princípy tvoria súbor pokynov a štandardov vo svete vedy a výskumu, ktoré by sa mali zohľadňovať pri publikovaní výskumných dát. FAIR je skratka pozostávajúca zo štyroch slov označujúcich že zdieľané výskumné dáta musia byť nájdniteľné/vyhľadateľné (Findable), prístupné (Accessible), interoperabilné/vzájomne súčinné (Interoperable) a opätovne použiteľné (Reusable).

Digitálna kópia je elektronická kópia publikácie. Môže ísť o predbežný dokument pred jeho recenzovaním a publikovaním (preprint), konečnú verziu recenzovaného autorského rukopisu prijatého na publikovanie po recenznom konaní (postprint) alebo už vydanú publikáciu.

Verejná (otvorená) licencia je právnym úkonom voči neurčitým osobám, ktorá chráni práva autora a zároveň používateľom dáva slobodu na opätovné použitie, zdieľanie, šírenie a modifikovanie publikácie.

Metadáta sú údaje použité na popis, vyhľadávanie a správu publikácií. Spravidla ide o názov publikácie, autorské údaje, názov časopisu/zborníka, vydavateľské údaje, dátum publikovania, DOI, ISBN/ISSN a i.

Softvér s voľne dostupným zdrojovým kódom (Open source softvér) vo všeobecnosti zahŕňa softvér, ktorého zdrojový kód je verejne prístupný spôsobom čitateľným pre ľudí a stroje v modifikovateľnom formáte pod otvorenou licenciou, ktorá udeľuje ostatným právo používať, upravovať, rozširovať, vytvárať odvodené diela, zdieľať softvér, jeho zdrojový kód alebo dizajn.

Občianska veda zastrešuje participáciu verejnosti na vedeckých projektoch. Prostredníctvom občianskej vedy sa občania môžu podieľať na mnohých fázach vedeckého procesu, od návrhu výskumnej otázky cez zber údajov, interpretáciu a analýzu údajov až po publikovanie a šírenie výsledkov. Občianska veda má potenciál zvýšiť povedomie o vede a posilniť spoluprácu s vedeckou komunitou, čo otvára nové možnosti nielen pre rozvoj vedy, ale aj spoločnosti

4. Práva, zodpovednosť a povinnosti

Univerzita sa zaväzuje:

1. Podporovať a posilňovať princípy otvorenej vedy prostredníctvom vzdelávania, školení a aktivít zameraných na zvyšovanie povedomia výskumných pracovníkov a ostatných zamestnancov spolu s poskytovaním nevyhnutnej infraštruktúry a financovania. Nadobúdanie zručností v oblasti otvorenej vedy by malo byť neoddeliteľnou súčasťou odbornej prípravy a kariérneho rastu výskumných pracovníkov.

2. Používať unifikované trvalé identifikátory, a to ORCID ID pre jednoznačnú identifikáciu výskumných pracovníkov univerzity v digitálnom priestore a identifikátor digitálnych objektov DOI pre jednoznačnú identifikáciu výstupov vedeckej činnosti univerzity.
3. Určiť pracovníka zodpovedného za agendu výskumných dát, vrátane otázok spojených s vypracovávaním¹ plánov manažmentu dát (Data management plan, ďalej len DMP), za dodržiavanie národných a európskych zákonov a štandardov vo veci kurátorstva a správy dát².
4. Vytvoriť mechanizmy a poskytovať služby na ukladanie, ochranu, registráciu, distribúciu digitálneho obsahu a poskytovať pokročilé nástroje na vyhľadávanie, navigáciu a otvorený prístup k tomuto obsahu.
5. Začleniť postupy otvorenej vedy do náborových a hodnotiacich kritérií nad rámec samotného otvoreného prístupu k publikáciám a dátam, ako napríklad participácia na projektoch občianskej vedy, využívať možnosť otvoreného recenzného konania alebo využívať otvorené vzdelávacie zdroje a metódy.
6. Monitorovať účinok inštitucionálnej politiky pomocou štatistických údajov získaných prostredníctvom indexovacích online služieb referujúcich o použití (prístupe a stiahnutiach), a to za jednotlivú publikáciu / oddelenie / inštitút a podobne.
7. Monitorovať a zhromažďovať informácie týkajúce sa finančných nákladov na publikovanie prostredníctvom zelenej a zlatej cesty univerzity, čo umožňuje kontrolu efektivity vynakladaných finančných zdrojov.
8. Ak je to relevantné, tak zabezpečiť súlad výskumnej infraštruktúry s požiadavkami na certifikáciu vo vzťahu k princípom FAIR a technickým špecifikáciám Európskeho cloudu otvorenej vedy (European Open Science Cloud, ďalej len EOSC).
9. Vypracovať a implementovať politiku verejných licencií, ktorá nariaďuje koherentný a komplexný súbor licencií na zverejňovanie publikácií a dát.
10. Vypracúvať a udržiavať komplexnú dokumentáciu vo veci práv duševného vlastníctva pre všetky zverejnené výstupy vedy a výskumu.
11. Implementovať túto politiku a jej evaluáciu. Cieľom je pravidelné monitorovanie efektívnosti a reálneho účinku prijatia politiky, resp. identifikovanie nedostatkov v prijatých opatreniach.

Vedecko-výskumní pracovníci sú zodpovední za:

1. Sprístupňovanie a manažment vedeckých výstupov a vzdelávacích zdrojov v súlade s princípmi a požiadavkami tejto politiky.
2. Prípadnú predregistráciu návrhov nových výskumných projektov univerzity na vhodnej online platforme³ s cieľom zabezpečiť im primeranú inštitucionálnu podporu.

¹ Napr. pomocou online nástroja ARGOS <https://argos.openaire.eu/home>

² Porov. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám (novela 2022):

<https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=8669>; Národná koncepcia informatizácie verejnej správy, oddiel otvorené údaje (6.2.7), s. 45n: https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2018/10/NKIVS-SR_2016-1.pdf; European Commission's Guidelines on FAIR data management: [https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-](https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-data-mgt_en.pdf)

[data-mgt_en.pdf](https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-data-mgt_en.pdf); Smernica (EÚ) 2019/1024 o otvorených dátach a opakovanom použití informácií verejného sektora - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32019L1024>

³ <https://www.cos.io/initiatives/prereg> alebo <https://aspredicted.org/>

3. Dodržiavanie organizačných, regulačných, inštitucionálnych a iných zmluvných a právnych požiadaviek spojených s produkciou, spravovaním, uložením, manažmentom a distribúciou vedeckých výstupov.
4. Zabezpečenie, že zásady upravujúce zaobchádzanie s dátami (v súlade s touto politikou a mandátmi financovateľov výskumu) budú zahrnuté v pláne manažmentu dát (DMP), vrátane plánu ich udržateľnosti.
5. Výber vhodného typu verejnej licencie a vypracovanie dokumentácie k právam duševného vlastníctva pri každom vedeckom projekte.

5. Otvorený prístup k vedeckým publikáciám

Univerzita:

1. Vyžaduje od vedecko-výskumných pracovníkov, aby v maximálne možnej miere sprístupnili vedecké publikačné výstupy a vzdelávacie informačné zdroje v režime otvoreného prístupu, a to:
 - a. formou **zeleného otvoreného prístupu**: uložením do repozitára (alebo iného vhodného úložiska) strojom čitateľnú elektronickú kópiu plného textu (publikovaného článku alebo finálnu verziu zrecenzovaného rukopisu) a súvisiace metadáta pred, počas alebo po publikovaní. [Názov inštitúcie] vyžaduje, aby plný text publikačného výstupu bol verejne dostupný pod štandardnou otvorenou verejnou licenciou najneskôr do 6 mesiacov po vydaní (alebo 12 mesiacov pre publikácie z oblasti spoločenských a humanitných vied).
 - b. formou **zlatého otvoreného prístupu**: publikovaním v režime otvoreného prístupu u overených a dôveryhodných vydavateľov spĺňajúcich vysoké etické štandardy vedeckého publikovania. Odporúča autorom využiť možnosti súbežného uloženia publikácie na vhodnej platforme (viď. zelený otvorený prístup).
2. Vyžaduje, aby autor, ktorý ma na dáta výhradné právo, v prípade publikácií publikovaných bez otvoreného prístupu umožnil metadáta otvoriť a verejne sprístupniť, aby sa tak zvýšila viditeľnosť publikačných výstupov.
3. Na účely individuálneho a inštitucionálneho hodnotenia výsledkov výskumu inštitúcie a jej zamestnancov, univerzita berie do úvahy publikácie, ktorých metadáta a plné texty sú prístupné v režime otvoreného prístupu podľa vyššie uvedených požiadaviek.
4. Podporuje svojich zamestnancov, aby si ponechali autorské práva a aby vydavateľom dávali len licencie nevyhnutné na publikovanie.
5. Povzbudzuje výskumných pracovníkov, aby do repozitára alebo iného vhodného úložiska ukladali aj publikácie napísané pred dátumom účinnosti tejto politiky a podľa možnosti ich sprístupnili v režime otvoreného prístupu.

6. Otvorený prístup k výskumným dátam

Univerzita:

1. Vyžaduje od výskumníkov, aby dáta potrebné na validáciu výsledkov prezentovaných vo vedeckých publikáciách uchovávali v repozitároch odporúčaných univerzitou. Výskumné dáta musia byť poskytované s trvalými identifikátormi.
2. Vyžaduje, aby sa s dátami a službami zaobchádzalo v súlade s princípmi otvorenosti a FAIR (t. j. vyhľadateľné, dostupné, interoperabilné a opakovane použiteľné). Dáta musia byť

- vyhľadateľné a kedykoľvek dostupné, čo umožňuje ich verifikáciu a replikovanie pri eventuálnom ďalšom výskume.
3. Ak dáta nemôžu byť otvorené z dôvodov ochrany súkromia, ochrany práv duševného vlastníctva alebo iných zákonných dôvodov, musí to byť jasné vysvetlené. Vo všetkých prípadoch sa odporúča poskytnúť metadáta zabezpečujúce vyhľadateľnosť výskumných dát.
 4. Citlivé dáta sa riadia princípmi FAIR a v súlade s Kódexom vedeckej integrity a výskumnej etiky a sú spracované tak, aby bola zaručená ich ochrana aj v budúcnosti (napr. pomocou anonymizácie, pseudonymizácie alebo enkrypcie). Pre podporované typy dát sa odporúča ich anonymizácia prostredníctvom anonymizačného nástroja.
 5. Vyžaduje, aby vedecký pracovník pred začiatkom vedeckého projektu vypracoval DMP a uistil sa, že v priebehu vedeckého projektu je vždy aktuálny a zároveň prístupný na vhodnej verejnej prístupnej platforme.
 6. Podporuje európsku iniciatívu EOSC a v rámci možností svoje výskumné dáta harmonizuje so štandardmi Európskeho cloudu otvorenej vedy (EOSC)⁴.
 7. Vyžaduje, aby sa dáta uchovávali po dobu určenú príslušnou výskumnou komunitou.
 8. Najnižšia doba archivácie pre výskumné dáta je 10 rokov po pridelení trvalého identifikátora. V prípade, že tieto záznamy musia byť vymazané alebo zničené po uplynutí doby požadovanej archivácie alebo zo zákonných a etických dôvodov, musia sa pri takýchto postupoch zohľadniť všetky právne a etické hľadiská.

7. Softvér s otvoreným zdrojovým kódom (Open Source softvér)

Univerzita:

1. Softvér s otvoreným zdrojom (OSS) je počítačový softvér vydávaný pod niektorou z otvorených licencií, v ktorej držiteľ autorských práv udeľuje ostatným používateľom práva na používanie, štúdium, modifikáciu, zdieľanie a distribúciu softvéru, jeho zdrojového kódu alebo dizajnu. Vybraná verejná licencia musí umožňovať úpravy, odvodené diela a zdieľanie za rovnakých alebo kompatibilných podmienok.
2. Univerzita odporúča vedeckým-pedagogickým pracovníkom maximalizovať dostupnosť softvéru a zdrojového kódu tak, ako je možné a do miery, ktorá je nutná s ohľadom na práva duševného vlastníctva, etické štandardy, GDPR a stupeň dôvernosti v rámci jednotlivých projektov a zmluvných spoluprác.

Univerzita odporúča využívať pre zverejňovanie OSS voľne prístupné úložiská.

8. Verejné licencie

1. Pre vedecké výstupy a publikácie (články v časopisoch alebo konferenčné zborníky), ktoré budú publikované v režime otvoreného prístupu odporúča použiť vybranú verejnú licenciu Creative Commons. Použitie verejnej licencie upravuje Autorský zákon č. 185/2015 Z. z. (§ 76).
2. Ak sú výskumné dáta súčasťou databázy alebo súboru dát/datasetu (neštruktúrované dáta), odporúča použiť licenciu Creative Commons Zero (CC0)⁵. Toto sa nevzťahuje na

⁴ <https://eosc-portal.eu/providers-documentation>

⁵ <https://creativecommons.org/share-your-work/public-domain/cc0/>

- dáta, ktoré nemôžu byť verejne prístupné (ako napr. citlivé dáta, ochrana práv duševného vlastníctva a i.)
3. Pre otvorené zdrojové kódy alebo open source softvér odporúča licencie, ktorá patria pod štandard SPDX (The Software Package Data Exchange)⁶ a zároveň sú schválené iniciatívou Open Source Initiative⁷. Špecifikácia SPDX je uznávaná ako medzinárodný otvorený štandard pre bezpečnosť a súlad s licenciami ako ISO/IEC 5962:2021⁸. SPDX má vytvorený zoznam licencií, ktorý obsahuje bežne nájditelné licencie a výnimky používané v slobodnom, otvorenom a kolaboratívnom softvéri, dátach, hardvéri alebo dokumentácii
 4. Zoznam licencií SPDX⁹ obsahuje štandardizovaný krátky identifikátor, celé meno, text licencie a trvalú URL pre každú licenciu.

9. Posudzovanie a hodnotenie výskumu

Univerzita v spolupráci s financujúcimi agentúrami, inštitucionálnymi oddeleniami a inými príslušnými organizačnými jednotkami vyvíja rámec na posudzovanie a hodnotenie výskumu, ktorý stimuluje kvalitu výskumu a dobrú prax v zmysle otvorenej vedy. Podporuje hodnotiace postupy v nadväznosti na európsky vývoj v tejto oblasti a prácu pracovnej skupiny Európskej komisie k reforme hodnotenia vedy a výskumu¹⁰.

10. Otvorená veda a občianska veda

Univerzita podporuje projekty občianskej vedy a podľa možností prepája študijné programy a osnovy s týmito projektmi ako jedným z prostriedkov na obohatenie modelov tvorby a obehu vedomostí na univerzite a mimo nej; zapája študentov do fázy navrhovania takýchto projektov v rámci metódy aktívneho učenia a osobnej odbornej praxe; investuje do internej odbornej prípravy s cieľom zvyšovať povedomie a budovať kapacity pre účasť študentov na projektoch občianskej vedy; odmeňuje činnosť študentov ako účastníkov projektov občianskej vedy v systéme individuálneho hodnotenia a / alebo v rámci odmien za vynikajúce študijné výsledky.

11. Školenia a vzdelávanie

1. Univerzitná knižnica v spolupráci s inými súčasťami a oddeleniami univerzity (ako sú referát právnych služieb, centrum ďalšieho vzdelávania, referát pre rozvoj a pod.) zabezpečuje školenia a formy vzdelávania s cieľom uľahčiť prijatie otvorenej vedy a vybaviť výskumníkov, knihovníkov a iný podporný personál nevyhnutnými zručnosťami a odbornosťou. Vzdelávanie zahŕňa osvojenie si zručností nevyhnutných na publikovanie v režime otvoreného prístupu, informovanosť o verejných licenciách, ako aj správu a uchovávanie výskumných dát.
2. Školenia zohľadňujú potreby rôznych vedných disciplín, sú určené pre rôzne stupne vedeckej kariéry a začlenené do internej štruktúry systémového vzdelávania univerzity.

⁶ <https://spdx.dev/>

⁷ <https://opensource.org/licenses/alphabetical>

⁸ Link na ISO normu SPDX <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso-iec:5962:ed-1:v1:en>

⁹ Zoznam licencií <https://spdx.org/licenses/>

¹⁰ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/process-towards-agreement-reforming-research-assessment-2022-01-18_en

12. Prínos implementácie politiky otvorenej vedy

1. Prijatím a realizáciou Koncepcie Open Access politiky sa univerzita stáva súčasťou výskumného akademického priestoru, v ktorom je prístup k výsledkom výskumu otvorený okamžite po jeho publikovaní na úžitok akademickej obce.
2. Zhromažďovaním a uchovávaním vedeckých výstupov prostredníctvom repozitárov bude možné vytvárať a poskytovať väzby a interoperabilitu s inými databázami výskumu univerzity.
3. Otvorená veda vytvára príležitosti na použitie a opakované využívanie inštitucionálnych výstupov na vedecké účely v súlade s platnou legislatívou autorského práva.
4. Otvorená veda presadzuje ochranu práv duševného vlastníctva v kontexte otvorenej vedy.
5. Otvorená veda posilňuje prostredie spolupráce v oblasti vedeckého bádania, zvyšuje významnosť a dostupnosť výsledkov vedeckého výskumu a tvorivej činnosti univerzity.
6. Otvorená veda zviditeľňuje výskum univerzity a rozširuje priestor pre citovanie autorov pôsobiacich na univerzite.

13. Platnosť politiky

Túto politiku aktualizuje prorektor pre vedeckú výskumnú, publikačnú a umeleckú činnosť z Trnavskej univerzity v Trnave každé tri roky.

Účinnosť dokumentu 26.11.2025

prof. ThLic. Miloš Lichner, D.Th.
rektor Trnavskej univerzity v Trnave